

desembarassades, d'aires despreocupats': «lo gentilom --- conegué que devia ésser algun home de sancta vida, qui s'era allí retret per fer penitència --- e com a home *desembolt*, prestament descavalçà, e féu-li gran reverència --- lo gentilom respòs --- a mi dien 'Tirant lo Blanc' ---»; «la donzella --- no penseu --- fos més bella que altra ---: mostra una poca de pareneria, és un poc *desembolta* en lo dançar y en lo parlar, e canta raonablement, emperò --- trobar-s'ien --- 300 més belles e més agraciades ---», JoMartorell (Ag. I, 91.3, 256.5).

Modernament *desimbolt* (-*inv*-, «expeditus petulans», *DTo*. 1647), Lab., -*imb*- *DOrt*. (de cap manera barbarisme com cregué Careta): no sols no és suspecte de manlleu del cast., sinó que precisament en català consta des de més antic que en cast., on no en sé notícia fins a Nebrixa (c. 1495: «*desembuelto*: no empaçhad, *dexter*»); i després, des de princ. S. XVII, en Cervantes (*Curioso Impert.*), Lope de Vega, Ovalle: des d'Esp. (cast. o cat. o més aviat tots dos) passà manlleuat a l'it. *disinvolto* «spedito --- senz'affettazione» [m. J. S. XVII, Buonarroti il giov.], i al fr. *désinvolté* [fi S. XVII]; en totes dues llengües blasmat al principi com a hispanisme, que hom dóna com a mot i cosa espanyols: i el *Galateo* del florentí Giovanni della Casa (c. 1540-50) ho constata formalment: «has virtutes --- hispanice *desenvolturas* appellant» (Zaccaria, *Elem. Ib. L. Lit.*). Als castells mateixos deu ser llur mestre, el nostre desertor Boscà, que els l'ensenyà.

Alguns mantenen en cat. mod. accs. més pròximes a l'etimològica. 'Expeditus, mans lliures': «anàvem *desimbolts*: dúiem, però, tot el peculí familiar: la meua mare en bitllets de banc amagats dintre les teles ---», Ruyra (O. C., 596a). A Mallorca, on notem que és amb conservació de la -*v*- etimològica, en desacord amb el cat. antic i els altres parlars catalans, 'desfermat': «una mar tan avolotada i *desinvolta* ---» (BDLC VIII, 1; x, 79).

Desimboltura [-*inv*-, *DTo*. 1647], cf. cast. *desenvoltura* [Nebr.; i en el nostre desertor Boscà], així com (en narracions de descobriment) en el sentit de 'pràctica en ---', c. l'a. 1500, Fz. de Navarrete II, 307. Però a It. és manlleu que encara no accepta B. Castiglione com a propi («molti così la chiamano»). *Desimboltament*.

Envoltar [S. XIX], partint de *envolt*, de *envoldre*, que com a part. es mantingué usual literàriament: «--- / Veyent lo vell al mariner pensívol / --- / obrint lo llibre immens de sa memòria / descapdella 'l fil d'or d'aquesta història / --- / de migdia ab los raigs la terra *envolta*, / com vella 'ls fets de sa infantesa escolta / ---», *Atl.* introd., 26a (i altres, Verdager: «*envolts* en *RUFAGOSA*, massissa, pedregada / ---»). Verb: «Un afecte que ni gosava eixir dels llavis, s'ha proclamat ab altes veus, y ha conseguit que l'*envoltessen* y quasi 'l respectessen los qui abans lo menyspreavan», discurs de MilàF, a. 1878 (*O. Cat.* Gili, p. 173); «mirant a la cornisa de la immensa cinglera qu' *envolta* la vall, se veyia una filera d'homes armats, seguint el camí de Ribelles que voreja l'espadat», MrnVayreda (*Puny.*, t. IV, 87 (73)). *Envoltant*. Però *envoltori* és castellanisme per *embolcall* o *bolíc*. *Envolvent*. *Obvol-*

vent.

Evolució [Lab. 1840], pres del ll. *evolutio*, -*onis*, 'acció de desenrotllar', deriv. de *evolvere* 'desenrotllar', 'desembolcar', 'desplegar', 'explicar': segurament imitat del fr., on *évolution* ja s'usava com a terme militar el 1536, i filosòficament S. XVIII; *evoluitiu* [1868, *SLitCosta*]; *evolucionar* [id.], aplicat als principis biològics selectius pels anglesos Bonnet, 1762, E. [1798] i Charles Darwin [*Origin of Species*, 1859], d'on *evolucionisme*, *evolucionista*; *evolucioniari* [1868]; *evolvent*. *Devolut*; *devolutari*, *devolució* [Labèrnia 1840], quasi desusats en cat., llevat del darrer, que és sobre tot un calc dels cast. *devolver*, *devolución*, poc recomanable en lloc de *retorn*, *retornar*. *Involució* [Lab. 1888]. *Involuitiu* [*DOrt.*]; *involut* (algun cop *envoluit*), *involuta*, que Fontserè trobava a faltar al *DOrt.* (c. 1925). *Involuitifoliada*. *Involucre* [Lab. 1888], pres del ll. *involūcrum* 'embolcall'; *involucrar* [Lab. 1888]; *involucració*, -*crable*; *involucel*, ll. *involucellum*, dim. de *involucrum*.

Envolpar 'embolcar' ant., mot germà del fr. *envelopper*, oc. ant. (i mod.) *envelopar*, *envol-*, it. *avviluppare*, *inv-*, amb base esquemàtica **INVOL(UP)PARE*, basant estesa a bona part del ll. vg., o almenys ll. tardà. En cat. fou ben viu a l'E. Mj. (potser un poc menys que el negatiu *desenvolpar*, que hom ha restaurat literàriament en el S. XX); amb variant *envolpar*, totes dues particularment usuals en textos del NE. Ja sovint en Llull, cinc testimonis de la forma *envolpar* (en el gloss. de Colom); i un en el qual està assegurada pel metre: «eu suy --- fort carregat, / de pecatz *envolpat* / que --- no veuray / Nostre Senyor per nuyl temps may» (*Medicina de Pecatz*, ed. 1936, II, 47); si bé en Llull no n'hi ha del negatiu en *des-*.

I freqüent *VidesR*: «Per què, s despullà e sobre espines él se gità, e s'*envolpà* tant fortment que tot s'i nafrà: per so que, per les nafres de la codena se curasen les nafres del cor, e enayxí él vensé lo pecatz», «ela pres lo fi<1>l de la ymaya, que tenia en la bra<s>sa, e-l se desà n portà e *envolpà*-lo en un drap de lin e-l més en la sua archa», «en tenebres *envolpatz*», *VidesR*, 76v2, 195r1.12, 2r2, «una massa d'aur, en drap *envolpada*, en la casa, per una finestra, de nuytz, amagadament, él gità», ib., 9v1; i altres quatre passatges de *envolpar*, -*at*, i un o dos d'*envolpar* en les *VidesR* (gloss., pp. 123-4); en algun passatge els dos mss. antics discrepen, preferint *envolpar* B/*envolpar* P, un cop; i, a la inversa, l'altre; també «un caperó --- de grana, *envolpat* en un drap de lly», ross., a. 1419 (*InvLC*). La variant sincopada «*embolpar*: *envolver*» també en Sanelo (I, 149r, però no en *CRos* 1764); i ja en Llull (*Art Amativa*, 227n.).

Encara que el positiu està antiquat pertot, i *desenvolpar* ho està en el llenguatge familiar i oral quasi pertot; el negatiu, a part de la moderna represa literària,⁵ ha conservat vida espontània i fins popular en certes accepcions tècniques: p. ex. *desenvolpar una pedrera* 'posar-ne en explotació una que era només coneguda i ocasionalment usada' Arbeca, 1956. «Lo viàtic / --- / lo saber que dóna - los doctes espanta: /